

**SAARDE VALLA ERIPLANEERINGU LÄHTESEISUKOHTADE JA KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE
VÄLJATÖÖTAMISE KAVATSUSE AVALIKU VÄLJAPANEKU AJAL LAEKUNUD ARVAMUSED JA SAARDE
VALLAVALITSUSE VASTUSSEISUKOHAD**

1. Päästeamet, Lääne päästekeskus.....	2
2. Rahandusministeerium	4
3. Elektrilevi OÜ.....	6
4. Kaitseministeerium.....	7
5. Maa-Amet.....	7
6. Keskkonnaministeerium	10
7. Elering AS	10
8. Riigimetsa Majandamise Keskus.....	11
9. Keskkonnaamet	13
10. Transpordiamet	17
11. Jaanus Männik ,Valter Tominga, Ago Tominga, Peep Põlma, Hannes Isand	18
12. Tõnu Luts.....	19

Arvamuse esitaja	Arvamuse sisu	Vastusseisukohad
<p>1. Päästeamet, Lääne päästekeskus</p>	<p>1.1 Planeeringuga tuleb lahendada päästemeeskonna juurdepääs tuulikutele ja päästetehnikaga manööverdamise võimalus.</p>	<p>Täname arvamuse eest.</p> <p>Ettepanek võetakse teadmiseks, teema lahendatakse eriplaneeringu detailse lahenduse staadiumis</p> <p>Käeolevas, asukohavaliku etapis valitakse välja tuuleenergeetika arendamiseks sobiv ala. Asukohavaliku seletuskirjas antakse arvamusest lähtuv suunis detailsele lahendusele.</p> <p>Teede kavandamisel (planeerimine ja projekteerimine) ja ehitamisel lähtutakse enamasti tuulikute tootja poolsetest vastavatest nõuetest (tee laius, kurvide raadius, kandevõime, vertikaalkurvide raadius jms) tagamaks raskete ja suuregabariidiliste detailide ja kraana ohutu transport. Tuulikute tootja poolsete nõuete järgimise korral peaks olema tagatud nii ohutus, teede optimaalne kasutus kõigile teekasutajatele ja keskkonnaküsimused.</p>
	<p>1.2 Planeeringuga tuleb lahendada tuulikuparkide välise kustutusvee tagamise lahendused koostöös planeeringu koostaja ja päästeasutusega.</p>	<p>Ettepanek võetakse teadmiseks, teema lahendatakse eriplaneeringu detailse lahenduse staadiumis. Käeolevas, asukohavaliku etapis valitakse välja tuuleenergeetika arendamiseks sobiv ala. Asukohavaliku seletuskirjas antakse arvamusest lähtuv suunis detailsele lahendusele.</p> <p>Tuletõrje kustutussüsteemi (veevõtukohtade) olemasolu on eelkõige vajalik metsatulekahjude puhul, et oleks võimalik tagada tuulikute mittesüttimine. Kuna tegemist on siiski elektrisüsteemiga tuuliku sisemuses, ei ole tuuliku ülekastmine otstarbekas, sest sellisel juhul on need hiljem kasutuskõlbmatud.</p>

		<p>Tuulikute endi süttimisel ei ole võimalik tuletõrjehnikaga tuulikuid kustuda (kõrgusega 180+ meetrit), seetõttu on vajalikud erikustutussüsteemid tuuliku gondlis ja tuletõkkesüsteemid tuuliku osade vahel. Tuulikute ümber nähakse ette pinnasest padjand ja põleva pinnase eemaldamine (nt turvas), et ära hoida tuuliku süttimisel metsa- ja maastiku tulekahjusid. Samuti kasutatakse ohutusmeetodina automaatset tuulegeneraatori võrgust lahti ühendamist ja väljalülitamist õnnetuse korral.</p> <p>Edasise tuulepargi arendamise etapis tuleb projekteerimisel (teede ja maaparanduse projekteerimine, milles arvestatakse ka hüdroloogilise režiimi sobiva kujundamise vajadusega) vajadusel ette näha tuletõrje veevõtu kohad. Osaliselt on see võimalik veekogude näol, samuti on võimalik rajada täiendavaid tulekustutusvee kogumise ja hoidmise veekogusid (tiike). Tuletõrjevee tiikide konkreetsed asukohad on seotud vertikaalplaneerimisega, mis lahendatakse projekteerimise etapis, mistõttu nende konkreetsed asukohti planeeringu detailse lahenduse joonisel ei näidata.</p>
--	--	---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

<p>2. Rahandusministeerium</p>	<p>2.1 PlanS § 4 lõike 2 punkti 5 kohaselt planeerimisalase tegevuse korraldaja ülesandeks on planeeringu elluviimisega kaasnevate asjakohaste majanduslike, kultuuriliste, sotsiaalsete ja looduskeskkonnale avalduvate mõjude hindamine, sealhulgas keskkonnamõju strateegilise hindamise korraldamine. Palume lisada info, kuidas on kavandatud eriplaneeringu koostamisel hinnata asjakohaseid majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi mõjusid. Majanduslike mõjude osas teeme ettepaneku hinnata muuhulgas ka mõju tööhõivele, piirkonna arengule ja kasu kohalikule kogukonnale.</p>	<p>Täname arvamuse eest. Oleme seisukohal, et eriplaneeringu koostamisel toimub asjakohaste mõjude kaalumise planeeringulahenduse väljatöötamise raames. Eelvaliku läbiviimisel võetakse arvesse laiapõhjalisi valikukriteeriume, arvestades kohalike väärtustega. Alade sobivuse kaalumisel tuuakse välja ka eeldatav mõju piirkonna arengule ja kasu kogukonnale. Tänapäevaste automatiseeritud tuulikute arendamisega ei kaasne märkimisväärset täiendavat tööhõivet, mistõttu ei loeta mõju tööhõivele oluliseks. Lähteseisukohti täiendatakse ülaltoodud selgitusega.</p>
	<p>2.2 Lähteseisukohtade ja KSH väljatöötamise kavatsuse peatükis 2.6 „Koostöö ja kaasamine“ tabelis 2.1 „Kaasatavad osapooled“ on nimetatud ametid ja riigiasutused, kohalikud omavalitsused, tehnovõrkude ja -rajatiste valdajad jt, keda eriplaneeringu ja KSH protsessi kaasatakse. Selgituseks, et koostöö tegemise kord ja planeeringute kooskõlastamise alused on kinnitatud Vabariigi Valitsuse 17.12.2015 määrusega nr 133. Planeerimisseaduses sätestatud põhimõtte kohaselt annavad koostöötegitjad eriplaneeringule kooskõlastuse, mis kohalikule omavalitsusele on planeeringu koostamisel siduv. Kaasatavad isikud avaldavad planeeringulahenduse kohta arvamust. Eriplaneeringu ja KSH menetlemise üheselt mõistetavuse huvides palume nimetada koostöötegitjad ja kaasatavad eraldi.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse</p>
	<p>2.3 Kuna eriplaneeringu näol on tegemist olulise ruumilise mõjuga ehitiste planeerimisega, siis palume planeeringute koostamisel järgida Rahandusministeeriumi soovitustega veebilehel https://planeerimine.ee/aktid-ja-kohtulahendid/orme-planeerimine/</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse</p>

	<p>2.4 Palume hoida Rahandusministeeriumi regionaalhalduse osakonna Pärnu talitust kursis eriplaneeringu ja KSH aruande menetlusega ning teavitada kõikidest avalikest aruteludest. Eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja KSH esimese etapi aruanne esitada arvamuse avaldamiseks ning täiendavate koostöötegijate ja kaasatavate määramiseks.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse</p>
--	----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-----------------------------------------

<p>3. Elektrilevi OÜ</p>	<p>Anname teada, et detailplaneeringu või projekti koostamiseks on Teil vaja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Taotleda tehnilised tingimused, milles on planeeritava ehitise (rajatise) projekteerimiseks või territooriumi planeeringuks esitatavad nõuded. Tehnilisi tingimusi saate tellida meie veebilehel www.elektrilevi.ee/tehnilised-tingimused 2. Peale planeeringu või projekti koostamist see meiega kooskõlastada. Seda saate teha veebilehel www.elektrilevi.ee/et/teenused/projektide-kooskolastamine. <p>Kui tehnilised tingimused on täidetud ja planeering või projekt kooskõlastatud, siis täiendavalt meid teavitada ei ole vaja. Esialgse planeeringu või projekti muutmisel on vaja taotleda uued tehnilised tingimused ning planeering või projekt meiega kooskõlastada.</p>	<p>Täname arvamuse eest.</p> <p>Arvamus võetakse teadmiseks. Asukoha eelvaliku seletuskirjas tuuakse välja vastav suunis detailse lahenduse koostamise faasiks. .</p>
---------------------------------	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

<p>4. Kaitseministeerium</p>	<p>Kaitseministeeriumi seisukoha kujundamisel on lähtunud kaitseministri 26.06.2015 määrusest nr 16 „Riigikaitse ehitise töövõime kriteeriumid, piirangute ruumiline ulatus ja andmed riigikaitse ehitise töövõimet mõjutavate ehitiste kohta“, mille § 6 (raadioseadme töövõime kriteeriumid) lõike 5 kohaselt ei tohi kahe paikse raadiosidelingi saatja vahelisele mõttelisele joonele (peatelg) tuulegeneraatorit paigaldada lähemale kui 0,5 kilomeetrit. Teie kirjas nimetatud eriplaneeringu alale planeeritavad elektrituulikud võivad olulises ulatuses vähendada riigikaitse ehitise planeeritud töövõimet, kuna nende paiknemine kattub osaliselt kaitsevää strateegilise sidevõrgu raadiosidelinkide piiranguvöönditega. Nimetatud eriplaneeringu ala puhul on vajalik kooskõlastada iga konkreetse tuuliku täpne geograafiline asukoht, sõltumata planeeritava tuuliku kõrgusest.</p>	<p>Täname arvamuse eest.</p> <p>Ettepanekuga arvestatakse.</p> <p>Asukohavaliku planeeringu etapi seletuskirja lisatakse vastav täiendav tingimus, tuulikute positsioonide kooskõlastamine toimub detailse lahenduse algfaasis.</p>
<p>5. Maa-amet</p>	<p>5.1 Palume planeeringu jooniste koostamisel kasutada keskkonnaregistris arvel olevate maardlate ja mäeeraldiste teenindusmaade piire. Ajakohaste andmete saamiseks on võimalus kasutada WFS teenust aadressil https://teenus.maaamet.ee/ows/maardlad?service=WFS&version=1.1.0&request=GetCapabilities või küsida piiride väljavõtet GIS-failidena. Plaanidele palume lisada info, mis kuupäeva seisuga maardlate ja mäeeraldiste andmeid on kasutatud. Peatükis 3.2.4 Geoloogia ja maavarad esitatud joonisel 3.3 Saarde valla eriplaneeringu alale jäävad maardlad ja karjäärid on esitatud maardlate nimed osaliselt – joonisele on märgitud maardla nimetus vaid juhul, kui maardlal ei asu mäeeraldist. Palume mitte esitada andmeid valikuliselt, vaid läbivalt ühetaoliselt.</p>	<p>Täname arvamuse eest.</p> <p>Ettepanekuga arvestatakse asukohavaliku etapi koostamisel.</p>
	<p>5.2 Dokumendi Saarde valla eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohad ja keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsus peatükis 2.6 Koostöö ja kaasamine on</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse, planeeringu lähteseisukohtade ja VTK dokumenti korrigeeritakse.</p>

	märgitud, et Maa-amet on riigi omandis oleva maa valitseja. Märgime, et Maa-amet on volitatud tegelema ka maavarade kaitsega ning kooskõlastab eriplaneeringuid, kui planeeritav maa-ala asub keskkonnaregistri maardlate nimistus oleval maardlal või selle osal.	
	5.3 Selgitame, et tuuleparkide rajamisel maardla alale peab maavara olema eelnevalt ammendunud või peab selleks olema saadud MaaPS alusel kooskõlastus või luba. Maardla alale tuulepargi rajamiseks detailplaneeringu koostamine, projekteerimistingimuste või ehitusloa vm sarnase dokumendi taotlemine vajab igakordselt MaaPS alusel kooskõlastuse või loa saamist.	Selgitus võetakse teadmiseks. Planeeringu asukohavaliku etapi tulemused saadetakse Maa-ametile kooskõlastamiseks.
	5.4 Palume planeeringu koostamisel maardlate aladel arvestada MaaPS-s sätestatuga. Turbamaardlate puhul palume arvestada MaaPS § 45 lõikes 1 sätestatuga, mille kohaselt turba kaevandamiseks on lubatud kaevandamisluba taotleda üksnes kaevandamisega rikutud ja mahajäetud turbaalade nimekirja või kaevandamiseks sobivate turbaalade nimekirja kantud alal või maardlal. Palume keskkonnaministri 27.12.2016 määruse nr 87 „Kaevandamisega rikutud ja mahajäetud turbaalade ning kaevandamiseks sobivate turbaalade nimekiri“ lisas 1 või 2 toodud nimekirja kuuluvatele aladele tuulikuid mitte planeerida. Tuulikuid on nimetatud määruse lisas 1 või 2 toodud nimekirja kuuluvatele aladele võimalik rajada vaid peale maavara ammendumist.	Arvamus võetakse teadmiseks. Meile teadaolevalt on Majandus-ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellimusel Eesti Geoloogiateenistuse poolt läbi viimisel uuring „Maavaradele taastuveneergetika rajatiste ehitamise võimalused“, mille käigus hinnatakse vahekasutuse võimalust maardlatel tuulenergeetika arendamiseks. Kuna uuringu tulemused võivad praegust praktikat muuta, ei käsitleta esialgu maardlaid välistava tegurina. Samas lähtutakse hetkel kehtivast õigusruumist ja lisatakse maardlaga kattumisel arvamus väljatoodud selgitus.
	5.5 Palume eriplaneeringu koostamise käigus arvestada ka asjaoluga, et turba kaevandamisel tekib tolm, mis levib nii horisontaalselt kui ka vertikaalselt. Soodustavate ilmastikutingimuste (väga tugev tuul, pikaajaline kuiv periood, madal õhuniiskus) koosesinemisel võib tolmu levik ulatuda ka	Ettepanekuga arvestatakse Teemat käsitletakse aukoha eelvaliku keskkonnamõju strateegilise hindamise aruandes, vajadusel seatakse leevendavad meetmed.

	väljapoole turbatootmisala. Tuulikutele langev turbatolm võib tavapärasest tõenäolisemalt tuua kaasa tuulikute süttimise. Tuleohtlikul ajal on turbapinnasega alal oht tulekahju tekkimiseks	
	5.6 Kehtivate kaevandamislubadega ja Keskkonnaametis menetluses olevate taotletavate mäeeraldiste ning nende teenindusmaade aladele palume rajatise mitte planeerida. Rajatiste kattumisel mäeeraldiste või nende teenindusmaadega on vajalik saada loa omaja/taotleja kooskõlastus rajatiste rajamiseks ning vastava kooskõlastuse palume lisada planeeringu dokumentide hulka.	Seisukoht võetakse teadmiseks.
	5.7 Reformimata riigimaade ja Keskkonnaministeeriumi valitsemisel olevate maaüksuste, mille volitatud asutus on Maa-amet, osas annab üldplaneeringule seisukoha Keskkonnaministeerium. Palume hoida Maa-ametit kursis planeeringu edasise menetlemisega ning edastada planeering enne vastuvõtmist Maa-ametile kooskõlastamiseks.	Seisukoht võetakse teadmiseks.

<p>6. Keskkonnaministeerium</p>	<p>Planeerimisseaduse (edaspidi PlanS) § 76 lõike 1 kohaselt koostatakse üldplaneering koostöös valitsusasutustega, kelle valitsemisalas olevaid küsimusi üldplaneering käsitleb ja PlanS § 76 lõikest 2 tulenevalt kaasatakse üldplaneeringu koostamisse isikud ja asutused, kellel võib olla põhjendatud huvi eeldatavalt kaasneva olulise keskkonnamõju või üldplaneeringu elluviimise või planeeringuala ruumiliste arengusuundumuste vastu. Eeltoodust lähtuvalt palume kaasata eriplaneeringu ja KSH menetlusse ka Keskkonnaministeerium ning lisada vastav täpsustus ka KSH VTKs nimetatud kaasatavate isikute tabelisse. Kuivõrd käesolevas planeerimisetapis pole veel üheselt selge, kui palju kavandatud tegevus Maa-ameti poolt nimetatud riigimaade kasutust mõjutab, siis teeme Toila Vallavalitsusele ettepaneku hoida Keskkonnaministeeriumit kursis kõnealuse planeeringu edasise menetlemisega ning esitada eriplaneeringu eskiislahendus koos KSH aruande eelnõuga tutvumiseks ja arvamuse avaldamiseks.</p>	<p>Täname arvamuse eest.</p> <p>Ettepanekuga arvestatakse. Eriplaneeringu ja KSH menetlusse kaasatakse Keskkonnaministeerium ning lisatakse vastav täpsustus KSH VTKs nimetatud kaasatavate isikute tabelisse</p>
<p>7. Elering AS</p>	<p>7.1 Planeeringualale jääb Eleringi hallatavast elektritaristust kaks ühistel mastidel paikuvat õhuliini (110 kV Kilingi-Nõmme – Sindi L106B ning 330 kV Kilingi-Nõmme – Sindi L510), millega tuleb planeeringu koostamisel arvestada. Kirja lisas on Saarde valla territooriumil paiknevate liinide Shape failid. Eleringile kuuluvaid gaasitaristu objekte Saarde valla territooriumile ei jää.</p>	<p>Täname arvamuse ja failide eest.</p> <p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>
	<p>7.2 Samuti tuleb planeeringus arvestada olemasolevate liinide kaitsevöönditega. Elektriohutusest tulenevalt on piiratud tegutseda õhuliini kaitsevööndis. Kaitsevöönd on erinevaid elektripaigaldisi ümbritsev maa-ala, õhuruum või veekogu, kus ohutuse tagamiseks on kitsendatud selle ala kasutamise võimalusi, kusjuures kaitsevööndi ulatus sõltub elektripaigaldise pingest. Õhuliini kaitsevöönd on maa-ala ja õhuruum, mida piiravad mõlemal pool piki liini telge</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse. Tehnilisi tingimusi taotletakse detailse lahenduse faasis.</p>

	<p>paiknevad mõttelised vertikaaltasandid, ning mille ulatus mõlemal pool liini telge on:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 35 kV (kaasa arvatud) kuni 110 kV nimipingega liinide korral 25 meetrit; • 220 kV kuni 330 kV nimipingega liinide korral 40 meetrit. <p>Detailsema info ja vastavate tehniliste tingimuste taotlemiseks palun pöörduda Elering</p>	
8. Riigimetsa Majandamise Keskus	<p>8.1 Palume ka edaspidi esitada RMK-le täpsemate analüüside teostamiseks Saarde valla KOV EP kaardikihid vektorkujul, avamise võimalusega QGIS kaardirakenduses</p>	<p>Täname arvamuse eest.</p> <p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>
	<p>82 Käesolevale e-kirjale on lisatud RMK kinnisvaraosakonna poolt koostatud vektorkaardikiht „RMKkataster_loigatud_SaardeKOVEP_alal_06092021“</p> <p>Kaardikihi koostamisel on RMK aluseks võtnud ETEA-lt (Eesti Tuuleenergia Assotsiatsioon) 2020 aastal saadud info, millistel aladel Saarde vallas võiks olla võimalik tuulepargi alasid kavandada. Infot on võrreldud RMK katastriüksustega. Kaardikihil on kujutatud RMK katastriüksused, mis osaliselt või tervikuna kattuvad ETEA info kohaselt võimalike sobivate tuulepargi aladega Saarde vallas ning jäävad KOV EP ala sisse</p> <p>Palume võimalusel, arvestades erinevaid välistavaid tegureid ja Keskkonnaameti täiendavaid puhvreid, Saarde valla KOV EP menetluses arvestada võimalikult suures ulatuses RMK katastriüksusi KOV EP tuulepargi alade sisse. Võttes aluseks RMK poolt koostatud kaardikihti „RMKkataster_loigatud_SaardeKOVEP_alal_06092021“, palume kaaluda võimalike tuuleenergeetika jaoks sobivate alade laiendamist / lisamist RMK maadel KOV EP ala piires.</p>	<p>Ettepanek võetakse teadmiseks.</p> <p>Selgitame, et arendusalad valitakse siiski lähtuvalt erinevatest puhvritest ja KSH tulemustest ning ei sõltu kinnistute piiridest.</p> <p>Planeeringulahenduse koostamisel võrreldakse arendusalasid ka RMK poolt edastatud kaardiinfoga.</p>

	<p>Informeerime, et „RMKkataster_loigatud_SaardeKOVEP_alal_06092021“ kaardikihi koostamisel ei ole RMK poolt analüüsitud välistavate tegurite ja Keskkonnaameti täiendavate puhvrite kattumist kaardikihil väljatoodud RMK aladega, seega ei saa kaardikihil toodud infot võtta üks-ühena.</p> <p>Kaardikiht on RMK ettepanek, millel toodud katastriüksuste hulgast planeeringu koostaja, pärast täpsema analüüsi teostamist, ehk veel lisaalasiid tuuleenergeetika jaoks RMK maadel võiks leida</p>	
	<p>8.2 Palume eriplaneeringu dokumentides näha ette võimalus RMK maadele jäävatel tuuleenergeetika jaoks sobivatel aladel vajadusel ehituseks vajalikus mahus ja ulatuses kasvava metsa raadamine.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>

<p>9. Keskkonnaamet</p>	<p>9.1 Ptk-s 2.3 (lk 10) kohaselt LS ja KSH VTK etapis täpsustatakse tuulepargi asukohavaliku kriteeriume ja planeeringuga lahendatavaid ülesandeid, antakse ülevaade planeeringualast ja arengudokumentides toodud suunistest. Keskkonnaameti hinnangul dokument täpsustatud asukohavaliku kriteeriume ei sisalda. Välja ei ole toodud esialgseid puhvreid, mida tuleb eriplaneeringu I etapi raames täpsustada. Ptk-s 2.4 kirjeldatakse Saarde valla üldplaneeringu eelnõu koostamise käigus leitud piiranguid/valikukriteeriume, kas neid rakendatakse ka kõnealuse eriplaneeringu puhul?</p>	<p>Täname arvamuse eest. LS Ja KSH VTK dokumendi ptk 2.4 lk 14 on toodud: <i>Eriplaneeringu alale jäävad üldplaneeringu eelnõu põhimõtteliselt sobivatest tuuleenergeetika aladest alad nr 18, 22, 24, 25, 27, 30 (Tõrge! Ei leia viiteallikat).</i> Alasid analüüsitakse eriplaneeringu asukohavaliku e eriplaneeringu esimeses etapis täpsemalt, nt täpsustatakse keskkonnakaitselisi piiranguid ja vajalikke puhvreid linnustiku uuringu tulemustele vastavalt.</p> <p>Eelnevast lähtub, et eriplaneeringus kasutatakse sisendina üldplaneeringu käigus väljaselgitatud esialgselt sobivaid alasid. Seetõttu on ära toodud ka üldplaneeringus kajastatud kriteeriumid. Käesoleva dokumendi koostamise ajal on Keskkonnaamet planeeringute koostajate laiali saatnud omapoolsed soovituselised puhvrite osas. Üldplaneeringus tuulealade leidmiseks kasutatud puhvrite täpsustamine toimub asukoha eelvaliku etapi alguses.</p> <p>Dokumendi sõnastust täpsustatakse, et ülalkirjeldatud mõte oleks paremini aru saadav.</p>
	<p>9.2 Planeeringuala on elustikuliselt väärtuslik, alal leidub mitmeid ohustatud ning tuuleenergeetika arendamise poolt potentsiaalselt ohustatud liikide elupaiku. Paljud potentsiaalselt ohustatud liigid on ka planeeringualale või selle lähedusse jäävate kaitsealade (ning nendega kattuvate Natura 2000 linnualade) või püsielupaikade kaitse-eesmärgiks. Musttoonekurg ja metsis on ka Siiraku LKA kaitse-eesmärgiks (erinevalt tabelis 3.1 märgitule)</p>	<p>Arvamus võetakse teadmiseks, dokumenti korrigeeritakse.</p>
	<p>9.3 Ptk-s 2.5 (Seosed asjakohaste arengu- ja planeerimisdokumentidega) ei ole viidatud Eesti looduskaitse arengukavale, kus on tuuleenergeetikaga seonduvalt märgitud: „Eesmärgiks on vältida tuuleparkide rajamist olulistele linnualadele, lindude rändeteedele ja teistele suure</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse osaliselt. Looduskaitse arengukava ajaperiood on keskkonnaministeeriumi kodulehe andmetel kuni aastani 2020. Arvestades arengukava koostamise aega (2012), võib eeldada, et osad seisukohad on aja jooksul täpsustunud.</p>

	elurikkusega elupaikadele. Samuti tuleb tuuleenergia kasutamisel arvestada maastikulisi väärtusi, vältides tuuleparkide rajamist väärtuslikele maastikele“	Teadaolevalt on hetkel koostamisel keskkonnavaldkonna arengukava aastani 2030, mis peaks hõlmama kõiki looduskeskkonna põhivaldkondi.
	9.4 Selgusetuks jääb KSH-s rakendatav hindamismetoodika, mille alusel valitakse esimeses etapis sobivaks tunnistatavad arendusalad (eriti, mis puudutab mõjusid linnustikule). Tabelis 3.2 real 6 on nimetatud KSH käigus teostatavat linnustiku uuringut ning märgitakse et vajadusel konsulteeritakse erialaekspertidega. Dokumendis ei ole täpsustatud nimetatud uuringu võimalikku sisu (kas saab olema tegemist reaalse elupaiga väliuuringutega või pelgalt puhveranalüüsiga).	Ettepanekuga arvestatakse. Linnustikule avalduvate mõjude hindamise metoodikat ja ekspert hinnangu sisu täiendatakse.
	9.5 Ptk-s 3.3 on öeldud, et mõju olulisuse ja ulatuse määramiseks kasutatakse keskkonnamelementide lõikes varasemalt teostatud seire tulemusi, uuringuid, hinnanguid ning teaduskirjanduses leiduvaid analoogiliste olukordade materjale. Dokumendi järgi ei ole I etapi KSH koostamiseks uuringuid ette nähtud. Palume täpsustada, millise sisendi annab I etapi KSH annab sisendi teise etapi KSH-le, sh kas antakse täpsemad suuniseid asukohapõhisteks uuringuteks?	Viidatud tekstis on mõeldud senise kogemuse kasutamist laiemalt, erinevate varasemate tööde ja arendusprojektide põhjal. Detailse lahenduse KSH aruande sisend selgub I etapi KSH aruande koostamisel, vajadusel antakse suunised ka asukohapõhisteks uuringuteks.
	9.6 Ptk 3.3 - Keskkonnaamet peab vajalikuks eriplaneeringu koostamisel kasutada ka Keskkonnaagentuuri eestvedamisel koostatud ELME projekti (Elurikkuse sotsiaal-majanduslikult ja kliimamuutustega seostatud keskkonnaseisundi hindamiseks, prognoosiks ja andmete kättesaadavuse tagamiseks vajalikud töövahendid) andmestikku. Peatükki ei ole lisatud, et eelvaliku etapi KSH käigus viiakse läbi linnustiku uuring.	Ettepanekuga arvestatakse. Dokumenti lisatakse viide ELME projektile, andmestikuga arvestatakse detailse lahenduse koostamisel tuulikute positsioonide analüüsimisel. Samuti lisatakse linnustiku uuringu info.
	9.7 Planeeringualal on mitu registreeritud must-toonekure (LKS I kaitsekategooria, ohustatuse hinnang 2019 – kriitilises seisundis) pesapaika, millised on ka praegu või hiljuti olnud asustatud (Keskkonnaametile teadaolevalt on üks alal pesitsevatest kurgedest ka varustatud saatjaga). Tegemist on	Arvamus on teadmiseks võetud. Seoses I kaitsekategooria liikide pesapaikade ja elupaikadega ning soovituslike puhvritega on kavas

	<p>liigile olulise elupaigaga mistõttu on vajalik põhjalik liigi elupaiga kasutuse analüüs. Liigi elupaigakasutuse hindamisel on vajalik konsulteerida Kotkaklubiga, et selleks oleks võimalik kasutada juba olemasolevat saatjaga varustatud linnu lendude andmestikku.</p>	<p>konsulteerida ornitoloogidega ka eraldi ning KSH käigus koostada täpsem hinnang elupaiga kasutuse kohta.</p>
	<p>9.8 Üldplaneeringu eelnõus põhimõtteliselt sobivate alade valikul on aladest välistatud 2000 m puhver kotkaste ja must-toonekure püsielupaikadest, kuid kaitse-eesmärgiks olevate linnuliikidega kaitsealadest on puhver vaid 600 m. Selliste kaitsealade juures võiks edaspidistes uuringutes ja analüüsides rakendada ka 2000 m puhvrit, sest I kategooria linnuliikide pesad on nt. Siiraku looduskaitseala piirist vaid 600-900 meetri kaugusel. Keskkonnaameti liigi elupaigakasutuse info kohaselt antud asukohas ei saa must-toonekure puhul hinnata ohutuks rakendada VTK-s viidatud (küll seotuna Saarde valla üldplaneeringuga) 2000 m puhvrit</p>	<p>Arvamus on teadmiseks võetud.</p>
	<p>9.9 Planeeringuala on oluliseks elupaigaks metsisele (LKS II kaitsekategooria, ohustatuse hinnang 2019 - ohualdis). Metsise jaoks on ohuteguriks eelkõige intensiivne metsaraie, kuid oluline on samuti elupaikade killustumine, mis kaasneb metsamaade muul otstarbel kasutusele võtmisega (karjäärid, taristu jmt), teaduskirjanduse alusel on ka tuulikuparkidel metsise elupaigakasutusele negatiivne mõju. Seega tuleb KSH käigus hinnata nii potentsiaalse tuulepargi mõju konkreetsetele metsise elupaikadele (lähtudes ka üha suurenevast rajatavate tuulikute kõrgusest võib üldreeglina eeldada, et tuuleparkide poolt metsisele avalduv mõju võib ulatuda kuni 1 km kaugusele tuulepargist) kui hinnata potentsiaalse tuulepargi mõju elupaikade omavahelisele sidususele ja Soomaa tuumala sidususele tervikuna. Lähtudes olemasolevatest metsise telemetria andmetest tuleks elupaikade sidususe hinnang anda</p>	<p>Arvamus on teadmiseks võetud.</p>

	kuni 10 km raadiuses potentsiaalselt mõjutatavatest mängualadest.	
	<p>9.10 Kumulatiivsete ehk kuhjuvate mõjude hindamisel, sh hinnates mõjusid rohevõrgustiku toimimisele kui ka elustikule (sh metsise elupaikade sidusus) tuleb arvestada ka nii potentsiaalse tuulepargi võimalikest eriosadest tulenevate koosmõjudega (st kui leitakse et planeeringuala ulatuses on võimalikud mitmed asukohad), kui teiste maastikku killustavate objektidega (mitte vaid teiste tuuleparkidega). Nende hulgas tuleb arvestada (loomulikult ka sõltuvalt ajagraafikutest) koostatava Saarde valla üldplaneeringuga, mille raames teadaolevalt samuti kavandatakse tuuleparkide arendusalasid), Pärnu linna ja Tori valla tuuleenergeetika eriplaneeringutega (Kildemaa, Urumarja, Taali, Randivälja ja Võlli külades) ja Rail Baltic projektiga (millega seotult on Eesti Ornitoloogiaühingu poolt koostatud ulatuslik analüüs raudtee võimalikust mõjust piirkonna metsise asurkonnale). Olemasolevatest kumulatiivset mõju avaldava võivatest objektidest võib nimetada Sindi ja Kilingi-Nõmme vahelist elektriliini ja Riisselja kruusakarjääri. Algamisel on Liivi lahe meretuulepargi eriplaneering, millega kavandatakse muuhulgas maismaa kaabli ja/või maismaa elektriliin Eleringi põhivõrku. Sõltuvalt elektriliini asukohast võib ka see projekt tekitada kumulatiivseid mõjusid.</p>	<p>Täname arvamuse eest. Kumulatiivsete mõjude hindamisel võetakse arvesse teadaolevad objektid ja olulised tegurid. Lähtutakse Euroopa Komisjoni tuuleenergeetika arenduste juhenddokumendis (<i>Commission notice Guidance document on wind energy developments and EU nature legislation</i>, vt https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/wind_farms_en.pdf) antud suunistest. Muuhulgas toob juhend välja, et tulevaste arengute puhul on kumulatiivsete mõjude osas otstarbekas lähtuda nendest, mille puhul on tehtud otsus objekti rajamiseks (lk 31).</p>
	<p>9.12 Tabelis 3.2 (mõju maavaradele) tuleks lisaks tuulepargialade võimalikule kattumisele maardlate aladele hinnata mõju maavara kui ressursi kasutamisele. Ehitusmaavara kulub tuulikualuste platside väljaehitamiseks, olemasolevate teede parendamiseks, uute teede ehitamiseks jt ehitiste rajamiseks.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse detailse lahenduse KSH aruande koostamisel, vastav suunis lisatakse eelvaliku etapi KSH-le.</p>
	<p>9.13 Tabel 3.4 kohaselt viiakse KSH aruande koosseisus läbi loodusalade puhul täiendav Natura eelhindamine ja Kikepera</p>	<p>Viidatud hindamised viiakse läbi I etapi KSH raames. Vastav täpsustus lisatakse aruandesse.</p>

	linnuala puhul Natura asjakohane hindamine. Palume täpsustada, millise etapi KSH-d on antud juhul mõeldud – kas planeeringu I etapi KSH-d või detailse lahenduse KSHd	
	Natura hindamisega seotult on viidatud 2005. aasta Keskkonnaministeeriumi juhisele. Kuna peale nimetatud juhist on Natura hindamisega seotult tehtud mitmeid märgilise tähtsusega kohtuotsuseid, soovib Keskkonnaamet tugineda (lisaks uuendatud Eesti vastavale juhisele) pigem Euroopa Komisjoni 2019 a Natura alade kaitsekorralduse (loodusdirektiivi art 6 rakendamise) juhisele ⁵ , mis käsitleb ka Natura hindamist	Ettepanekuga arvestatakse. Natura hindamisel kasutatakse värskemaid juhendmaterjale, viited korrigeeritakse.
	Ptk-s 1 on kirjeldatud ekspertrühma, kes OÜ Hendrikson & Ko poolt konsulteerivad Saarde valla eriplaneeringu asukoha eelvalikut ja KSH-d. Dokumentis on Natura 2000 võrgustiku alade, kaitstavate loodusobjektide, linnustiku, nahkhiirte juures öeldud, et vajadusel konsulteeritakse erialaekspertidega. Keskkonnaamet ei pea ekspertrühma koosseisu hetkel piisavaks. Peame vajalikuks kaasata vajalikud erialaekspertid ekspertrühma juba KSH I etapis.	Arvamus võetakse teadmiseks.
10. Transpordiamet	10.1 Eriplaneeringu koostamisel arvestada, et 290 meetri kõrgused tuulikud võivad mõjutada Pärnu lennuvälja instrumentaalprotseduure. Strateegilise mõju hindamiseks palume teha täiendavalt koostööd Transpordiameti lennuliiklusteeninduse ja lennuväljade üksusega.	Täname arvamuse eest. Ettepanekuga arvestatakse.
	10.2 Lisaks teeme ettepaneku määrata riigiteede liikluskorralduse ja ümberehituse vajadus seoses eriveostega.	Arvamus võetakse teadmiseks, teemat analüüsitakse detailse lahenduse etapis.

<p>11. Jaanus Männik ,Valter Tominga, Ago Tominga, Peep Põlma, Hannes Isand</p>	<p>11.1 Täiendada ja muuta punktis 2.4 alalõiku „Liitumine) järgmiselt: „... tuuliku kaugus lähimast elamust peab olema vähemalt 2 km (sh tuleb tagada müra normväärtused), v.a juhul, kui tuulikut kavandatakse maaomaniku nõusolekul. Maaomaniku nõusolekul võib tuulikuid paigutada ka eluhoonetele lähemale.</p>	<p>Täname arvamuse eest. Ettepanekuga ei arvestata, kuna tegemist on eriplaneeringuga suhteliselt väikesel alal, mille käigus toimub läbirääkimine maaomanikega, mil ei ole otstarbekas kasutada varasemast laiemalt kasutusel olnud praktikast rangemaid puhvertsoone kohe planeeringu algusfaasis välistavate teguritena. Arendusala piirid ja tuulikupositsiooni paiknemine täpsustub edasise planeerimise käigus ja võivadki jääda lähimast elamust 2 km kaugusele.</p>
	<p>11.2 Täiendada ja muuta punktis 2.4 alalõigus „Saarde vallas on koostamisel uus üldplaneering“ lauset ja vastavalt kogu alalõigu sisu ja kauguskriteeriume järgmiselt:</p> <p>„Sobivate alade leidmiseks kasutatakse välistamise meetodit, mille käigus arvestatakse järgmiste piirangutega/valikukriteeriumidega:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2000 m puhver elu- ja ühiskondlikest hoonetest • 5000 m puhver tiheasustusaladest (uue üldplaneeringuga määratud)“. 	<p>Ettepanekuga ei arvestata, sest ettepanek on esitatud üldplaneeringu koostamise kohta. Käesolev planeering lähtub koostatava üldplaneeringu põhimõtetest, mida vallavolikogu ja planeeringu koostamise töörühm on kokku leppinud.</p> <p>Üldplaneeringus ei ole põhjendatud niivõrd ulatuslike puhvrite määramine, mille tulemusel välistatakse valdav osa valla territooriumist tuuleenergeetika arendamiseks. Riigikohus on oma 26.05.2021 lahendis nr 3-17-2013 leidnud, et taastuenergia tootmine on oluline avalik huvi ning see teenib loodusvarade säästliku kasutamise ning säästva arengu eesmärke. Tuuleenergia tootmise võimalusi kaaludes tuleb arvestada riigi seatud taastuenergia tootmise eesmärkidega. Omavalitsus peab üldplaneeringus arvestama avalikuga huviga.</p>
	<p>Täiendada ja täpsustada sisuliselt eelnõu alapunkti 2.5.2 Üldplaneeringud.</p>	<p>Täname arvamuse eest. Vaatame peatüki üle ja lisame üldplaneeringu kohta võimalusel täienduse, kuid üldplaneering on samuti koostamisel ja pidevalt täiendamisel ja seetõttu on ilmne, et kogu infot käesoleval hetkel veel ei ole. Teemaplaneeringuga on arvestatud</p>

		<p>maakonnaplaneeringu kontekstis – ptk 2.2. Käesoleva eriplaneeringu puhul aga on valdavalt arvesse võetud siiski uut koostatavad Saarde valla üldplaneeringut – kuna sellega uuendatakse senised kehtivad üldplaneeringud ja eriplaneeringu kohandamine koostatava üldplaneeringu põhimõtetega on Rahandusministeeriumi seisukohast lubatav ja õiguspärane tegevus. Täpsemalt leiab koostatava üldplaneeringu kohta infot ptk 3.2.4., 3.2.5.1, 3.2.5.2). Koostatavat üldplaneeringut on kajastatud läbi üldplaneeringu protsessis tuulealade eelanalüüsi tulemuste, mida on seostatud valdkondliku infoga.</p>
<p>12. Tõnu Luts</p>	<p>Kuskohast võiksin leida dokumendi koostamisel aluseks olnud Saarde valla üldplaneeringu esialgse eelnõu? Palun viimati nimetatud dokument avalikustada koos avalikuks väljapanekuks väljapandud Saarde valla tuulepargi ja selle toimimiseks vajaliku taristu eriplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsusega. Pole ju mõeldav, et avalikuks väljapanekuks koostatud dokumendi alusdokumendid (antud juhul koostatav üldplaneering) ei ole avalikustatud.</p> <p>Miks ei sisalda avalikul väljapanekul olev Saarde valla tuulepargi ja selle toimimiseks vajaliku taristu eriplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsuse dokument ülevaadet koostatavast üldplaneeringust?</p>	<p>Täname arvamuse avaldamise eest. Ettepanekuga arvestame osaliselt.</p> <p>Vastuseks märgime, et Saarde valla ÜP eelnõu ei ole veel jõudnud avalikustamise staadiumisse. Nagu eriplaneeringu lähteseisukohtade dokumendi ptk 2.1 viitab, arvestatakse üldplaneeringu ruumiliste arengusuundadega eriplaneeringu koostamisel, st lahenduse väljatöötamisel. Lähteseisukohtades on koostatavale üldplaneeringule viidatud (ptk 2.4) ja kirjeldatud üldplaneeringu koostamise hetkeseisu ning praeguseks ajaks teadaolevat sisulist infot. Märgite oma kirjas, et avalikustamisel oleva dokument sisaldab ekslikku viidet ptk-le 3.3, kust peaks olema leitav koostatava üldplaneeringu ülevaade kuid reaalsuses ülevaade puudub. Tõepoolest on tegemist inimliku veaga, oleme tänulikud, et tõite selle välja ning korrigeerime materjale. Koostatavat üldplaneeringut on kajastatud läbi üldplaneeringu protsessis tuulealade eelanalüüsi tulemuste, mida on seostatud valdkondliku infoga (ptk 3.2.4., 3.2.5.1, 3.2.5.2).</p>